

Petiția adresată de profesorul Emil Moise Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării

Stimate Doamnă Președinte,

Luând în considerare primordialitatea interesului superior al copilului, în calitate de părinte și de cadru didactic, vă rog ca în baza prevederilor art. 16 din Constituția României, ale legislației privind protecția și promovarea drepturilor copilului și ale legislației privind prevenirea și combaterea discriminării să dispuneți anularea situației discriminatorii create prin prezența obstinantă a simbolurilor religioase în holerile, cancelariile și sălile de clasă – în afara orei facultative de Religie – ale Liceului de artă „Margareta Sterian” din Buzău, unde învață fetița mea, Teodora Moise, cât și în toate unitățile publice de învățământ din județul Buzău.

Cele două calități enunțate, de părinte și de cadru didactic, mă obligă – în lumina și prin litera prevederilor Convenției Organizației Națiunilor Unite cu privire la drepturile copilului, ratificată de România prin Legea nr. 18/1990, și ale Legii nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului – la exercitarea drepturilor și obligațiilor părintești cu privire la respectarea și garantarea drepturilor copilului, în calitate de părinte, și la sesizarea autorităților sau instituțiilor abilitate, împotriva abuzului, neglijenței sau relelor tratamente, în calitate de angajat al unei instituții publice care, prin natura profesiei, intră în contact cu copilul.

În ansamblu, îmi susțin prezentul demers pe două direcții. Astfel, în rândurile ce urmează voi argumenta că afișarea simbolurilor religioase pe pereții unităților publice de învățământ:

- constituie o discriminare împotriva persoanelor agnostice sau de altă confesiune decât aceea căreia îi aparțin simbolurile religioase și astfel generează o atmosferă ostilă și degradantă, afectând dreptul la demnitatea personală al tuturor copiilor (și implicit dreptul la educație) și procesul de formare a personalității umane autonome și creative (I);
- constituie o încălcare a dreptului fundamental la egalitatea de șanse, deoarece prin acceptarea simbolurilor religioase – în cazul nostru aparținând religiei creștin-ortodoxe – unitățile publice își asumă transmiterea (inclusiv) a valorilor de inferiorizare a femeilor, practicate de religia respectivă (II).

În susținerea celor două direcții voi începe prezentarea situației de fapt și a contextului, prin prezentarea argumentelor pe direcțiile anunțate, și voi continua cu menționarea câtorva din prevederile legale (fundamentale) care îmi susțin demersul. Pe parcursul prezentării voi menționa și alte prevederi legale, dar și aspecte din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Ființei Umane, utile atât în întărirea propriilor puncte de vedere, cât și în conturarea și clarificarea contextului.

Situația de fapt

Prezentarea argumentelor pe cele două direcții anunțate

I. Afișarea simbolurilor religioase pe pereții publici ai unităților de învățământ: act discriminatoriu ce afectează dreptul la egalitatea de șanse în educație și demnitatea copilului

Autonomia cultelor religioase față de stat, stipulată prin art. 29 din Constituția României, este o condiție esențială a democrației și acționează ca o garanție a libertății de religie și a egalității în fața legii; de asemenea, împiedică statul (instituțiile și autoritățile publice) de a manifesta o preferință pentru o anumită religie sau credință.

Prin urmare, un stat autonom față de cultele religioase nu poate recurge, prin instituțiile sale, la convingeri religioase atunci când performează funcții legislative. Autonomia cultelor religioase față de stat face ca libertatea de conștiință și de religie să fie efectivă și este principiul care oferă individului posibilitatea de a-și afirma personalitatea prin intermediul libertății de gândire.

În unitățile publice de învățământ trebuie să li se asigure copiilor ca împreună să fie educați într-o atmosferă calmă, tolerantă și reciproc susținută, fără a fi deviată de la acest scop de simboluri ale afiliației religioase. Indiferent dacă simbolurile religioase – în cazul de față – sunt o *condiție* a religiei creștin-ortodoxe, acordarea unei recunoașteri oficiale acestui tip de simboluri religioase nu este compatibilă cu principiul conform căruia educația publică trebuie să fie neutră, căci poate genera conflicte între elevii/elevele cu diferite opinii sau convingeri religioase.

Libertatea religioasă ține în primul rând de conștiința individuală, însă implică, de asemenea, printre altele, libertatea fiecăruia de a-și manifesta religia, singur și în privat sau în comunitate cu alte persoane, în public, și în mijlocul celor care împărtășesc aceeași credință. Articolul 9 al Convenției enumeră diverse forme pe care le poate lua manifestarea religioasă, cum ar fi prin cult, învățământ, practici și îndeplinirea ritualurilor. Însă libertatea de manifestare religioasă nu este un drept absolut, art. 9 al Convenției nu protejează orice act motivat sau inspirat de o religie sau credință.

Manifestarea religiei în unitățile publice de învățământ nu este o libertate absolută. Copiii și cadrele didactice au dreptul să își manifeste religia așa cum doresc, cu condiția de a nu intra în conflict cu prevederile legale.

O atitudine care nu respectă principiul autonomiei cultelor religioase față de stat nu trebuie să fie în mod necesar acoperită de libertatea de manifestare a religiei. Afișarea simbolurilor religioase pe pereții unităților publice de învățământ contravine principiului autonomiei cultelor religioase față de stat, care impune ca educația să fie asigurată fără (indiferent ce formă de) manifestare religioasă.

Dreptul la libertatea de gândire, de conștiință și de religie, așa cum este prevăzut în art. 9 al Convenției europene a drepturilor ființei umane și în celelalte acte normative în care apare reglementat, nu protejează orice act motivat sau inspirat de religie sau credință.

În societățile democratice, în care mai multe religii coexistă în rândurile uneia și aceleiași populații, este necesar să fie impuse anumite restricții cu referire la libertatea de manifestare a religiei, pentru a (re)concilia interesele diverselor grupuri și a se asigura că este respectată convingerea fiecăruia/fiecăreia. Aceasta rezultă atât din parag. 2 al art. 9 al Convenției, cât și din obligația pozitivă, enunțată în art. 1 al Convenției, prin care statele părți recunosc oricărei persoane aflate sub jurisdicția lor drepturile și libertățile definite în Convenție.

Statul are rolul de organizator neutru și imparțial al exercițiului diverselor religii, credințe și convingeri, rol care duce la realizarea ordinii publice, la toleranță și armonie religioasă într-o societate democratică.

Obligația statului la neutralitate și imparțialitate este incompatibilă cu orice putere a părților statului de a impune legitimitatea credințelor religioase sau modurile în care aceste credințe se pot manifesta și pretinde acestuia să asigure toleranța între grupurile opuse. Prin urmare, rolul autorităților în astfel de circumstanțe este nu să elimine cauza tensiunilor prin eliminarea pluralismului, ci să se asigure că grupurile care se află în competiție se tolerează reciproc.

Pluralismul, toleranța și deschiderea sunt însușiri caracteristice ale unei societăți democratice. Deși este necesar ca în anumite circumstanțe interesele individuale să fie subordonate celor ale unui grup, democrația nu înseamnă că punctele de vedere ale majorității trebuie să prevaleze: trebuie realizată o balanță care să asigure un tratament adecvat și prielnic celor aflați în minoritate și să respingă orice abuz al poziției dominante.

Pluralismul și democrația trebuie să se bazeze pe dialog și pe spiritul compromisului, necesare pentru a determina diverse concesiuni individuale sau de grup justificate pentru menținerea și promovarea idealurilor și valorilor unei societăți democratice.

Într-o societate democratică statul este abilitat să pună restricții în manifestarea religiei dacă aceasta este incompatibilă cu urmărirea scopului de a proteja drepturile și libertățile celorlalți, ordinea și siguranța publică.

Când aceste drepturi și libertăți sunt printre cele garantate de Convenția europeană a drepturilor ființei umane sau Protocoalele adiționale, trebuie acceptat că protecția lor poate conduce statul la a restricționa alte drepturi și libertăți, de asemenea prevăzute în Convenție. Bazele unei societăți democratice constau în căutarea continuă a unui echilibru între drepturile fundamentale ale fiecărui individ.

Unitățile publice de învățământ trebuie să susțină obiectivele sistemului public de educație, trasate prin Constituție și prin legislația națională și internațională, obiective printre care este inclusă și obligația strictă a neutralității confesionale.

Prin art. 9 parag. 2 al Convenției europene a drepturilor ființei umane, libertatea manifestării religiei sau convingerilor poate face subiectul unor restricții (a se vedea, de exemplu, în jurisdicția Curții Europene a Drepturilor Ființei Umane, cazul *Kokkinakis împotriva Greciei*, Seria A nr. 260-A, §33).

Afișarea simbolurilor religioase este greu de conciliat cu principiul non-identificării instituțiilor publice de învățământ cu o credință particulară.

În fapt, fetița mea, Teodora Moise, în vârstă de 11 ani, învață în una dintre școlile publice din Buzău. În calitate de părinte am obligația morală, dar și legală, în baza principiului interesului superior al copilului, să îi asigur respectarea demnității, creându-i condiții care să-i permită dezvoltarea fizică, mintală, spirituală, morală și socială, prin întreprinderea tuturor măsurilor necesare pentru realizarea drepturilor pe care le are.

Astfel, am obligația de a-i asigura condițiile necesare pentru creștere, educare, învățatură și pregătire profesională.

Prin prezența unui simbol religios afișat pe unul din pereți, în clasa de școală în care învață fetița mea nu este asigurat un mediu educativ demn, ceea ce periclitează dezvoltarea mintală, spirituală, morală și socială atât a fetiței mele, cât și a colegelor/colegilor de clasă.

Deoarece fiecare copil are dreptul la libertatea de gândire, de conștiință și de religie, afișarea unui simbol religios pe pereții clasei, în afara orei de *Religie* a cărei frecvență este facultativă, este un abuz care pune în pericol chiar dreptul copiilor la educație, așa cum este definită educația într-un stat de drept.

În conformitate cu art. 2 al Legii nr. 84/1995 a învățământului, în România învățământul constituie prioritate națională și are ca finalitate, așa cum prevăd art. 3 și 4 ale aceleiași legi, formarea personalității umane autonome și creative prin educarea în spiritul respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale ființei umane, a demnității și toleranței, a schimbului liber de opinii.

În majoritatea școlilor din Buzău se află sau ar putea să se afle cel puțin un copil ateu sau aparținând altei confesiuni religioase decât aceea ale cărei simboluri sunt afișate pe pereții claselor, în cancelarii sau pe holuri. În clasa în care învață fetița mea se află mai mulți astfel de copii, iar simbolul religios a fost afișat în toate clasele în care a învățat fetița mea, încă din primul an de școală; de altfel, simboluri religioase sunt afișate și pe pereții claselor unităților de învățământ publice preșcolare.

Prezența – pe pereții publici – a simbolurilor religioase, la altă disciplină decât *Religia*, creează o atmosferă ostilă, ofensatoare și degradantă pentru copiii aparținând altei confesiuni decât celei căreia îi aparțin simbolurile religioase și astfel le poate provoca o suferință directă fiindu-le afectată dezvoltarea personalității și fiindu-le încălcat dreptul la o educație echitabilă.

Suferința acestor copii care se află în minoritate din perspectiva apartenenței profesionale produce și suferința copiilor majoritari (inclusiv, deci, a fetiței mele) sau, la fel de deplăcut, poate induce acestora (majoritarilor), pe de o parte, o stare de dependență, iar pe de altă parte atitudini de respingere față de copiii de alte confesiuni.

De altfel, am participat la elaborarea unui proiect finanțat de Uniunea Europeană – partea mea de cercetare, în care am analizat relația dintre stat și Biserică în privința educației religioase în școlile publice din România și în care am demonstrat, pe larg,

cele susținute în prezenta, a fost publicată în nr. 7 al Revistei *Journal for Studies of Religions and Ideologies*, aflată pe site-ul Universității Babeș-Bolyai <http://hiphi.ubbcluj.ro/JSRI/sciri>, și în nr. 24/2004 al revistei *Altera* editată de Liga Pro Europa – am participat la cursuri postuniversitare și la nenumărate dezbateri pe această temă, în țară și în Occident și sunt coautor al unei cărți cu capitole vizând și această problematică, în care am oferit, pe larg, situații exemplare relevante. Informații cu care, evident, vă sunt la dispoziție.

În calitate de părinte sunt obligat să îi asigur fetiței mele un mediu de educație nevițiat, în care suferința – a ei sau a colegelor/colegilor ei – să fie un accident (ce trebuie condamnat) și nu o regulă. Încălcarea sistematică a drepturilor unui copil prin manifestările de intoleranță și discriminare, în clasa în care învață și fetița mea, constituie pentru mine motive de îngrijorare care mă determină la această atitudine.

În calitate de cadru didactic, mă simt obligat, de asemenea, atât moral cât, și legal, să vă exprim îngrijorarea mea, în aceeași privință, cu referire la toate unitățile publice de învățământ din județul Buzău, unde prezența simbolurilor religioase pe pereții claselor (în afara orei de *Religie*), cancelariilor sau holurilor constituie o încălcare a drepturilor copiilor, așa cum am încercat să vă explic mai sus.

Din primul an în calitate de cadru didactic, 2001, am luat atitudine – inclusiv în consiliile profesionale – în privința respectării drepturilor copiilor și în special a dreptului la libertatea de gândire, conștiință și de religie care, cel puțin prin prezența simbolurilor religioase pe pereții publici (în afara orei de *Religie*) era (și este) încălcat în mod sistematic. Nedreptățile la care am fost supus, nu de puține ori, ca urmare a demersurilor mele, nu m-au determinat să renunț, deoarece întotdeauna am considerat că nu avem voie să tolerăm suferința copiilor abuzați și că merită depuse toate eforturile pentru eliminarea acesteia. Nu a fost nicio clasă, din cele în care am predat, în care să nu fi atras atenția asupra acestei grave nedreptăți.

Consider că educarea copiilor și atitudinea de nepăsare în astfel de situații sunt incompatibile (mă simt obligat să menționez că sunt multe cadre didactice care m-au susținut – chiar și cadre didactice care predau *Religia* – însă, de teama consecințelor, susținerea, de fiecare dată, a fost doar morală). În cele mai multe cazuri, deși nu am avut suficient timp la dispoziție și nici susținere (ba din contra), copiii au înțeles. Însă au fost în continuare abuzați și neglijați. Ani și ani, zi de zi.

În situația prezentată, chiar dacă este de o importanță particulară deosebită și nu reprezintă doar o expresie a unei credințe particulare religioase, ci se supune și unei cerințe imperative a acelei credințe, afișarea simbolurilor religioase pe pereții unităților publice de învățământ rămâne o manifestare exterioară care, ca atare, nu face parte din inviolabila esență a libertății de religie.

Principiul autonomiei cultelor religioase față de stat impune obligația ca statul, prin instituțiile sale, să rămână neutru, ceea ce înseamnă că în toate atitudinile oficiale acestea trebuie să se abțină de la orice considerație confesională sau religioasă care ar putea primejdui libertatea individuală într-o societate pluralistă. În această privință, principiul autonomiei cultelor religioase față de stat urmărește să prezerve libertatea individuală a religiei și să mențină armonia religioasă în spiritul toleranței.

Această neutralitate are o importanță deosebită în școlile publice, deoarece educația este obligatorie pentru toți, fără vreo distincție făcută pe motive de apartenență religioasă.

Libertatea de conștiință și religie obligă instituțiile publice de învățământ (dar nu numai) să respecte neutralitatea confesională și religioasă. Lezarea libertății de religie se manifestă mai ales când instituțiile publice țin partea în disputele religioase sau metafizice, în particular prin permiterea afișării simbolurilor religioase. Principiul conform căruia statul nu trebuie să discrimineze în favoarea sau împotriva cuiva pe motive religioase rezultă direct din prevederile art. 16 al Constituției României.

Fiecare este liber să-și aleagă simbolurile religioase, așa cum valorile religioase și sociale și tradițiile societății trebuie, de asemenea, să fie respectate. Totuși, când un simbol religios este afișat în unitățile publice de învățământ în sălile de clasă unde se desfășoară orele disciplinelor obligatorii, religia la care aceste simboluri religioase face referire poate fi percepută și prezentată ca un set de valori din care unele sunt incompatibile cu acelea ale societății contemporane. În plus, în județul Buzău, unde majoritatea populației este declarată creștin-ortodoxă, prezentând afișarea, pe pereții instituțiilor publice de învățământ, a unui simbol religios creștin-ortodox ca o îndatorire religioasă obligatorie, va avea ca efect discriminarea între copiii care practică religia creștin-ortodoxă, cei care nu practică această religie și cei care nu au o religie. Cei care nu vor accepta simbolul religios respectiv vor fi priviți, fără îndoială, ca opunându-se religiei respective sau ca nereligioși.

Restricția solicitată prin petițiile și demersurile mele este bazată, în particular, pe cele două principii constituționale, al autonomiei cultelor religioase față de stat și al egalității. Solicitarea acestei restricții nu este îndreptată împotriva afiliației religioase a celor care aparțin confesiunii care impune afișarea simbolurilor, ci urmărește, alături de alte elemente, scopul legitim de a proteja ordinea publică și drepturile și libertățile celorlalți și este în mod manifest intenționată să păstreze natura neutră confesional a instituțiilor publice de educație.

Retragerea simbolurilor religioase de pe pereții publici ai unităților de învățământ este în deplină concordanță cu principiul neutralității confesionale în școli, principiu care urmărește atât protejarea credințelor religioase ale părinților și copiilor, cât și să asigure armonia religioasă care, în multe privințe, este fragilă. În legătură cu aceasta, poate fi notat că școlile pot fi în pericol de a deveni locuri ale conflictelor religioase dacă se continuă permiterea afișării simbolurilor religioase. Prin urmare, se poate considera că există temeuri bazate pe interesul public de a decide retragerea simbolurilor religioase de pe pereții unităților publice de învățământ.

Libertatea de manifestare a religiei sau convingerii trebuie cumpănită cu interesul public în a asigura neutralitatea confesională în sistemul educație. Cu alte cuvinte, interesul celor care doresc să-și manifeste religia prin afișarea simbolurilor religioase proprii trebuie să fie comparat cu interesul copiilor și al părinților de a nu fi influențați sau ofențați în propriile lor convingeri și cu preocuparea de a menține armonia religioasă în școli. Atenția trebuie să fie îndreptată către respectarea și promovarea

toleranței – un element important al neutralității confesionale – între membrii diferitelor credințe religioase.

Afișarea simbolurilor religioase pe pereții unităților publice de învățământ, însoțită de un întreg context în care, în educație, dar nu numai, se manifestă o presiune religioasă care implică adesea (ilicite) și instituții și autorități publice, probează o mișcare politică extremistă, care caută să impună în societate, ca întreg, simboluri religioase și concepția unei societăți bazate pe percepțe religioase. În jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Ființei Umane se menționează că fiecare stat contractant trebuie ca – în acord cu prevederile Convenției – să ia poziție împotriva unor asemenea mișcări (*Refah Partisi și alții împotriva Turciei* [GC], nr. 41340/98, 41342/98, 41343/98 și 41344/98, Curtea Europeană a Drepturilor Ființei Umane, 2003-II, §124).

Astfel, într-un județ precum Buzău, unde marea majoritate a populației aparține religiei creștin ortodoxe, măsurile de a retrage simbolurile religioase (creștin-ortodoxe) de pe pereții unităților publice de învățământ previne manifestările religioase fundamentaliste care exercită presiuni, în special, asupra copiilor care nu practică acea religie sau asupra celor care aparțin altei religii; aceste măsuri sunt justificate prin prevederile art. 9 alin. (2) al Convenției europene a drepturilor ființei umane.

II. Afișarea simbolurilor religioase pe pereții unităților publice de învățământ – asumarea și transmiterea valorilor de inferiorizare a femeilor practicate de religia respectivă

În contextul în care valorile pluralismului, respectul față de drepturile altora și, în particular, egalitatea de șanse a femeilor și bărbaților sunt dezirabile și aplicate în practică, este de așteptat ca autoritățile și instituțiile publice să dorească să prezerve și să promoveze principiul constituțional al autonomiei cultelor religioase față de stat și astfel să îl considere contrar promovării valorilor religioase, în cazul nostru, a simbolurilor religioase.

Principiul constituțional al egalității de șanse între femei și bărbați trebuie luat în considerare și promovat în educație și cu atât mai mult în unitățile publice de învățământ.

Prin acceptarea simbolurilor religioase – în cazul nostru aparținând religiei creștin-ortodoxe – unitățile publice își asumă transmiterea (inclusiv) a valorilor de inferiorizare a femeilor, practicate de religia respectivă. Sunt deja cunoscute practicile religioase care inferiorizează femeia față de bărbat, începând de la naștere și botez până la căsătorie, și normele impuse relațiilor de cuplu, dar și în privința funcțiilor deținute în cadrul bisericii [a se vedea în acest sens, pentru detalii și amănunte, *Emil Moise, Interpretarea Bibliei*, sursă a discriminărilor de gen în practicile religioase creștine din România, în *Revista Română de Drepturile Omului* (Comitetul Helsinki) nr. 23/2002, București, lucrarea a fost publicată și în *Journal for the Study of Religions and Ideologies* nr. 6/2004, Cluj, <http://hiphi.ubbcluj.ro/JSRI/>].

Situația de drept

Într-o societate democratică, dreptul la educație este indispensabil pentru promovarea drepturilor ființei umane.

Articolul 26 alin. (2) din Declarația Universală a Drepturilor Ființei Umane precizează că:

Învățământul trebuie să urmărească dezvoltarea deplină a personalității umane și întărirea respectului față de drepturile ființei umane și libertățile fundamentale. El trebuie să promoveze înțelegerea, toleranța, prietenia între toate popoarele și toate grupurile rasiale sau religioase...

Articolul 28 al Convenției ONU cu privire la drepturile copilului, ratificată de România prin Legea nr. 18/1990, menționează că statele părți asigură exercitarea dreptului la educație pe baza egalității de șanse și sunt de acord, în baza art. 29, că educația copilului trebuie să urmărească cultivarea respectului pentru drepturile ființei umane și libertățile fundamentale și totodată să urmărească pregătirea copilului să își asume responsabilitățile vieții într-o societate liberă, într-un spirit de înțelegere, de pace, de toleranță, de egalitate între sexe și prietenie între grupurile etnice, naționale și religioase.

Articolul 14 al Convenției impune statelor părți respectarea dreptului copilului la libertatea de gândire, de conștiință și de religie, iar Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului stipulează în art. 25:

Copilul are dreptul la libertatea de gândire, de conștiință și de religie.

În art. 146 al Legii nr. 272/2004 se precizează că prevederile legii se completează cu alte reglementări care se referă la drepturile copilului, inclusiv cu prevederile cuprinse în convențiile și tratatele internaționale la care România este parte.

În conformitate cu prevederile art. 9 și 14 ale Convenției europene a drepturilor ființei umane:

9.1. Orice persoană are dreptul la libertatea de gândire, de conștiință și de religie; acest drept include și libertatea de a-și schimba religia sau convingerea, precum și libertatea de a-și manifesta religia sau convingerea în mod individual sau în colectiv, în public sau în particular, prin cult, învățământ, practici și îndeplinirea ritualurilor.

9.2. Libertatea de a-și manifesta religia sau convingerile nu poate face obiectul altor restrângeri decât acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru siguranța publică, protecția ordinii, a sănătății sau a moralei publice ori pentru protejarea drepturilor și libertăților altora.

14. Exercițarea drepturilor și libertăților recunoscute de prezenta Convenție trebuie să fie asigurată fără nici o deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie...

iar în conformitate cu prevederile art. 1 al Protocolului nr. 12 la Convenție:

1.1. Exercițarea oricărui drept prevăzut de lege trebuie să fie asigurată fără nici o discriminare bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie...

1.2. Nimeni nu va fi discriminat de o autoritate publică pe baza oricăruia dintre motivele menționate în parag. 1.

Prin art. 3 lit. d) și a) din Convenția privind lupta împotriva discriminării în domeniul învățământului, adoptată la Paris, la 14 decembrie 1964, ratificată de România prin Decretul nr. 149/1964,

pentru a elimina sau preveni orice discriminare, statele participante își iau angajamentul să nu admită, în cazul unui ajutor eventual, dat sub orice formă, de către autoritățile publice instituțiilor de învățământ, nicio preferință sau restricție bazată exclusiv pe faptul că elevii/elevele aparțin unui grup determinat și totodată să abroge orice dispoziții legislative și administrative și să pună capăt oricăror practici administrative care ar comporta o discriminare în domeniul învățământului.

La 18 decembrie 1979 Adunarea Generală a ONU a adoptat Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei pe care România a ratificat-o la 7 ianuarie 1982. În afara raportului inițial, Guvernul României a prezentat Comitetului pentru eliminarea discriminărilor față de femei un al doilea raport combinat cu un al treilea (1992) și al patrulea raport combinat cu al cincilea (2000) cu privire la implementarea Convenției în România.

Discriminarea față de femei este definită, în art. 1, ca fiind *orice diferențiere, excludere sau restricție bazată pe sex*, care are drept efect sau scop restrângerea pentru femei a posibilității de a se bucura de *drepturile omului și libertățile fundamentale în domeniile politic, economic, social, cultural și civil sau în orice alt domeniu.*

În art. 2, sub imperativul condamnării de către state a discriminării față de femei, *sub toate formele sale*, la lit. f), statele se angajează în:

luarea tuturor măsurilor corespunzătoare, inclusiv prin dispoziții legislative, pentru modificarea sau abrogarea oricărei legi, dispoziții, cutume sau practici care constituie o discriminare față de femei.

De asemenea, în conformitate cu art. 5 lit. a):

statele părți vor lua toate măsurile corespunzătoare pentru a modifica schemele și modelele de comportament social și cultural al bărbatului și femeii, pentru a se ajunge la eliminarea prejudecăților și practicilor cutumiare sau de altă natură, care sunt bazate pe ideea de inferioritate sau superioritate a unui sex, sau pe imaginea șablon privind rolul bărbatului sau al femeii.

În privința educației, în conformitate cu art. 10 lit. c):

statele părți vor lua măsurile corespunzătoare pentru eliminarea oricărei concepții șablon privind rolul bărbatului și al femeii la toate nivelurile și în toate formele de învățământ.

Constituția României precizează în art. 29:

(1) libertatea gândirii și a opiniilor, precum și libertatea credințelor religioase nu pot fi îngrădite sub nici o formă; nimeni nu poate fi constrâns să adopte o opinie ori să adere la o credință religioasă, contrare convingerilor sale;

(2) libertatea de conștiință este garantată; ea trebuie să se manifeste în spirit de toleranță și de respect reciproc;

(4) în relațiile dintre culte sunt interzise orice forme, mijloace, acte sau acțiuni de învrăjbire religioasă;

(5) cultele religioase sunt autonome față de stat.

Copilul are dreptul de a fi protejat împotriva oricăror forme de violență, abuz, rele tratamente sau neglijență [art. 85 alin. (1) din Legea nr. 272/2004].

Conform art. 25, copilul are dreptul la libertatea de gândire, de conștiință și de religie și totodată (conform art. 22) la protejarea imaginii publice, ceea ce înseamnă că este interzisă orice acțiune de natură să afecteze imaginea publică a copilului sau dreptul acestuia la viața intimă și privată [art. 22 alin. (2)].

De asemenea, copilul are dreptul de a primi o educație care să îi permită dezvoltarea, în condiții nediscriminatorii, a aptitudinilor și personalității sale (art. 47). Este interzisă privarea copilului de drepturile sale de natură să pună în pericol dezvoltarea mintală, spirituală, morală sau socială, sănătatea psihică, în orice instituție care asigură educarea copiilor (art. 90).

Pe de altă parte, în conformitate cu art. 2 alin. (2) și cu art. 4 lit. g), principiul interesului superior al copilului este impus inclusiv în legătură cu drepturile și obligațiile ce revin părinților copilului, ca reprezentanți legali ai acestuia, iar în baza art. 6 lit. d), g) și k), printre principiile în conformitate cu care se realizează respectarea și garantarea drepturilor copilului se numără *primordialitatea responsabilității părinților cu privire la respectarea și garantarea drepturilor copilului, respectarea demnității copilului și asigurarea protecției împotriva abuzului și exploatării copilului.*

Părinții sunt obligați să întreprindă toate măsurile necesare pentru realizarea drepturilor copilului și să coopereze cu persoanele fizice și persoanele juridice care exercită atribuții în domeniul îngrijirii, educării și formării profesionale a copilului [art. 32 lit. d) și e)].

Mai mult, orice persoană fizică sau juridică, precum și copilul pot sesiza autoritățile abilitate de lege să ia măsurile corespunzătoare pentru a-l proteja împotriva oricăror forme de violență, vătămare sau de abuz fizic sau mintal, de rele tratamente sau neglijență [art. 85 alin. (2)].

În conformitate cu art. 89, prin abuz asupra copilului se înțelege, printre altele, *orice acțiune voluntară a unei persoane care se află într-o relație de răspundere, încredere sau de autoritate față de acesta, prin care este periclitată dezvoltarea mintală, spirituală, morală sau socială, sau sănătatea psihică a copilului, iar prin neglijarea copilului se înțelege, printre altele, omisiunea, voluntară sau involuntară, a unei persoane care are*

responsabilitatea creșterii, îngrijirii sau educării copilului de a lua orice măsură subordonată acestei responsabilități, fapt care pune în pericol dezvoltarea mintală, spirituală, morală sau socială, sau sănătatea psihică a copilului.

Conform prevederilor art. 1 al Declarației pentru eliminarea tuturor formelor de intoleranță și discriminare bazate pe religie sau convingere, elaborată de Adunarea Generală a ONU în 1981, nimeni nu trebuie să fie subiectul vreunei obligații care ar diminua libertatea de a avea o religie sau o credință după propria alegere. În vederea realizării obiectivelor Declarației expresia „intoleranță și discriminare bazate pe religie sau convingere” este definită ca „orice distincție, excludere, restricție sau preferință bazate pe religie sau convingere și care au ca scop sau efect anularea sau diminuarea recunoașterii, posedării sau exercitării, pe baze egale, a drepturilor și libertăților ființei umane” (art. 2).

Conform art. 5 alin. (3) al Declarației, copilul trebuie să fie protejat de orice formă de discriminare pe bază de religie sau convingere și trebuie să fie educat în spiritul înțelegerii, toleranței, prieteniei, respectului pentru libertatea de religie și convingere a altora, în deplină conștiință a faptului că energia și talentele sale trebuie să fie devotate în a sluji semenilor/semnelor săi/sale.

Or, acceptarea unor simboluri religioase pe pereții claselor din școlile publice, cu excepția orei de *Religie*, a cărei frecvență este facultativă, conduce la inocularea unor comportamente reciproce de respingere.

Discriminarea în domeniul învățământului constituie o violare a drepturilor ființei umane, iar libertatea de gândire, de conștiință și de religie sunt elemente fundamentale în concepția fiecăruia/fiecăreia despre viața personală, trebuind astfel să fie în întregime respectate și garantate.

În acord cu cele menționate, luând în considerare primordialitatea interesului superior al copilului și faptul că afișarea obstinantă a simbolurilor religioase pe pereții școlilor publice reprezintă, prin amploare și frecvență, dar mai ales prin efecte, cel mai sever abuz la care sunt supuși copiii în sistemul de educație, vă rog să dispuneți retragerea de pe pereții publici ai cancelariilor, holurilor și sălilor de clasă – atât în școala unde învață fetița mea, Liceul de Artă Margareta Sterian, cât și în toate celelalte școli din județul Buzău – a simbolurilor religioase, cu excepția orelor în care se desfășoară disciplina – cu caracter facultativ – *Religie*.

Vă rog, Domnule Președinte, să primiți distinssele mele considerații,

Emil Moise

Buzău, 12.08.2006

Domnului Președinte al Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării